

Gospodarske stvari.

Umni sadjorejec.

Drevesni divjaki.

Drevesni divjaki, ki so natorno takovi, ali so zlahnost zgrešili, se lahko med zlahno drevje uvrstijo, če se počepijo. Ako bi pa kaki iz zlahne peške izrašen divjak zlahne lastnosti kazal, če ima namreč gladko kožo, široko perje, nobenega trnja, naj ostane brez cepljenja. Tako drevo bo pozneje rodilo, potlej pa bolj rado, polno in trdno ostalo, včasih se po tej poti še nova, zlahna plemena zaplodijo, posebno jabelk.

Sadje se da le enakega plemena vkup zlahniti. Cepi se toraj jabelka z jabelčnim, hruška s hruškovimi cepiči. Dajo pa se hruške v mnoge hruškove divjake, v kutno in v glog cepiti, kislja jabelka v sladka, sladke črešnje le v sladke, višnje pa v črešnje in višnje. Samo v mahalebovo drevo se zlahnijo črešnje in višnje z najboljšim uspehom; mahaleb je tisto drevo, ki daje tobakarjem dišeče cevi. Kdaj se črešnji cepič tudi v slivo cepljen prime. Marelice se cepijo v breskve in slive; takrat dajo lep sad, in ne pozebejo hitro, breskve se zamorejo v mandeljnovno drevo, v breskvo, slivo ali marelice cepiti. Mandeljnovno drevo hoče globoko, rahlo in dobro zemljo pa topli kraj, kder ne pozebe, kdar cvete. Tudi breskve ljubijo nekoliko vlažno toplo zemljo in kraj, kder najraje rodijo. Slive ne storijo dolgih korenin, ki bi globoko v zemljo rastle, in so zadovoljne tudi z vlažno, težko zemljo. Gladke breskve se v breskve ali slive cepijo, zlahne slive v slive navadne domače; mandeljni v mandeljnovno drevo, pa tudi v vsako slivno pleme; nešplje v nešplje, glog in hruškove divjake, in trte mnovega plemena med seboj, pa tudi v viniko. Samo kostanj in orehi se ne cepijo; kakošnja seme se sadi, takošnji sad drevo rodi. Nikoli ne cepi peškovega sadja v kosčično, ne kosčičnega v peškoveca.

Kar se tiče kutne, dreva, ribiza itd., se ne cepijo, rastejo povsod rade in grme delajo, ker iz korenin izrastlike ženejo, in ne pozebejo. Da pa veča, zala drevesa zrastejo, je treba take grme otrebiti in okoli korenin okopavati, in včasih s kako dobro prstjo pognojiti.

Na kutne se cepijo hruške in jabelka tiste, ktere imajo nizke ostati za brajde v vrtih ali pa pri hišnih stenah. V ta namen se tudi na divjake hruškove ali jabelčne cepijo, ki so iz semena izrastli, pa so slabi. Na kutne cepljena drevesa sicer prej rodijo, pa ne trpijo zlo dolgo, ker so kutne nepotrpeče. Na glog je hruške boljši cepiti, kdor hoče nizka drevesa imeti, ker glog dolgo trpi in tudi tam raste, kder hruška ne bi storila, in tako se na njem delj časa ohranijo.

Za nizke črešnje in višnje se jemlje mahaleb ali ost-hajmka, to ste dve črešnji nizke rasti, ali pa se druge navadne črešnje slabe rasti v to obrnejo, kakor slive, marelice in breskve, ki se cepijo na svojo lastno pleme, se pa potem z obrezovanjem v nizka drevesa izrežajo.

Sadjorejske skušnje.

(Ali je koristno več sort cepiti na eno drevo?) — Nekteri mislijo, da je to le igrača; ali to ni res. Angleži imajo navado, da na eno in isto hruško cepijo polovico zgodnih sort, polovico pa poznih. Če zgodaj cvetečo sorto pokvari neugodno vreme, tem bolje se mnogokrat obnaša ona, ki je cvetela pozneje. Zgodna hruška zori, kedar drevo še tako malo moči potrebuje, da redi pozno sorto; kdar pa ta zori, zgodna sorta ne obtežuje več drevesa, tedaj pozni lahko ves živež daruje. Tudi pri dvakratnem pridelku ne gre toliko sadja v nemar kakor le pri enem. — Po takem tedaj utegne gospodar najzlahnejša plemena si izrežati, čeravno ima le malo prostora in le malo dreves.

(Precepiti stara sadna drevesa) donša dvojni dobiček: namesti slabijih sort se dobijo dobre, namesti nerodovitnih pa rodovitne. Kdar se pa tako staro drevo precepi, naj se vzamejo cepiči prav rodovitnih sort, in izberó naj se le zdrava in še močna drevesa; sicer je delo zastoj, kajti od debela, ktero je že trohljivo, ne moreš več upati potrebne moči. Se vé, da je stareja drevesa treba včasih pognojiti.

Dopisi.

Iz Bodislavec pri mali Nedelji 23. mal. travna.

V 15. listu „Slov. Gospodara“ je bil iz Ljutomera dopis, v katerem je govor o Malonedelčanih, njihovem narodnem čuvstvu, od kterega so, kakor nam volitve v okrajni zastop v Ljutomeru kažejo, odstopili. Gotovo žalostna resnica! Vsakega Nedeljščana mora sramotna rudečica politični, da se zamore pri nas kaj takega zgoditi. Žalostno je to, in žalostneje še bi bilo, ako bi mi Nedeljščani s tem obnašanjem naših volilcev zadovoljni bili, in ako bi to tudi naši volilci iz popolnega prepričanja bili storili. Ali tolaži nas to, da je pri vsem tem početju nekdo drugi vzrok, kteri se je menda potrudil, da so nam naši volilci tako sramoto naredili, kterih gotovo nismo s tem namenom v Ljutomer poslali, da bi tam za naše nasprotnike glasovali, sirovo se obnašali in nam domu sramoto prinesli. Nočem zagovarjati to breznačajnost, ker bilo bi tudi zastoj. Ali pravico imam tirjati (kar tudi naše prejšnje obnašanje potrdi), da se po tem naj ne sodijo vsi farmani, ker še imamo tukaj može, kteri se ne dajo premotiti, kar je spričal tudi g. Zorec in njegov volilec (slava njima!). Kar tudi mora znano biti gosp. dopisniku iz Ljutomera. Grdoba pa za tiste, ki so temu prvi vzrok. Da je naše ljudstvo verno, in da na duhovnike mnogo drži, to je gotovo; da tedaj duhovnemu, kteri mu je postavljen za dušnega pastirja, zaupa, in ga pri mnogih rečeh za svet vpraša in njegovo svetovanje veruje, misleče, da se duhovnikom sme popolnoma zaupati, kdo mu bode to za hudo štel. Da pa se še zamorejo nekteri gospodi tako izpozabiti, da to udanost njim izročeni ovčic za to rabijo, da nje nesrečne storijo, da bi nje v koš nemškutarških krampljačev stlačili, da rabijo to zaupnost v ta namen, da bi tako tiho in lisičje njim enega največjih darov — narodnost iztrgali, to je breznačajno, grdo in duhovnika nevredno. Človek bi skorej ne vrjel, da bode iz prostorov posvečenih od Krempelevo delavnosti za narod, da bode iz teh prostorov kdaj pihal mrzel sever nemškutarije in paril mlade evetlice narodne zavednosti naših farmanov. Ali mi pri nas imamo že to nesrečo, da imamo že delj časa same protinarodne duhovnike, kterim še to ni dovolj, da sami za-se svoje srce pasejo za nemškutarijo, temuč hočejo še naše zavedajoče se ljudstvo spet nazaj v tisto lužo spraviti, iz ktere so ga po mnogih trutih izvlekli možje sloveči, ne samo po naši fari temuč po celi Sloveniji.

Sicer zamorejo, rabeči svoje stališče, naše ljudstvo hipoma oslepiti, ali s tem teku slovenskega čuvstva nikakor jeza postavili ne bodo. Slovenski narod se zaveda, gre naprej, in gotovo mi bomo mi Nedeljščani, kteri smo že tolikokrat svojo narodnost pokazali, z veseljem sledili, in radostno stopili v vrsto narodnih borilcev. Na osebe pa, ktere bi nas na tem potu zadržavati hotele, ne bomo gledali, niti se dali motiti od njih. Bili smo oslepljeni. Enkrat je šlo, drugikat pa ne bo. Poznamo se! Vam pa, dragi farmani, kličem, ne pozabite, da ste Slovenci! Operite to sramoto drugokrat, kdar se bo sopet vam priložnost ponujala, da se lehkó pokažete kaj ste. Naj vam bode pri takih priložnostih naš rajni Krempel pred očmi, kteri nas je prvi zbral pod narodno zastavo, in nas učil ceniti dar, kterega so vsi veliki možje vse čase zlo cenili. Živeli Slovenci! Vse za vero, domovino in cesarja!

Nemanič.

Iz Ljutomera, 5. apr. Naši ustavni kričači so si v članku „ein Wahlsieg der Clerikalen“ (Tagespošto 3. t. m.) spet svedočbo siromaštva podpisali. Oni nimajo niti toliko političnega izobraženja, da bi različne politične stranke in njih skupke v Avstriji poznali. Tista stranka, pri kteri je samo eden duhovnik, goji po mnenju naših zvoničnih politikarjev (kirchthumpolitiker) klerikalne težnje. Na toliko še niso napredovali, da bi stvar od osebe razločiti mogli. Morem jih zagotoviti, da naše narodne težnje le na to merijo, da bi se zavest Slovencev zbudila, njihov jezik izobrazil in duh slovenske narodnosti oživel. Da so se tem težnjam tudi nekteri duhovniki pridružili, so naše težnje zaradi tega tem manj klerikalne, ker ti duhovniki svoje posebne klerikalne koristi pri tem ne iščejo. Naše težnje zahtevajo narodni napredek: kdor je zanj, je z nami, kdor proti njemu, naš protivnik, bodisi duhovnik ali svetovnjak. To razumeti, je za naše ustavne kričače previsoko. Pa kaj bi se tudi moglo pričakovati od zaroda, kteri, ako ni na lovu, ali ako si v gostivnici starih kvant ne pripoveduje, na Miheličevi klopi sedi, v zrak zija, zeva in Bogu dan krade. Za-

volj tega zaroda tako imenovani ustavni stranki za res ne zavidamo, ker on samo škoduje. — Naš novi okrajni zastop je gotovo za svoboden razvitek Avstrije, hoče iz Avstrije pravno državo narediti, v kateri so vsi narodi enakopravni. Za tem je težil tudi naš prejšnji okrajni zastop. Res je, da v našem okrajnem zastopu tudi mnogo kmetov sedi, ali mora se tudi na to ozir jemati, da so naši kmetje razmerno bolje razviti in da jih stvar brez tujega vpliva mika. Zeleti bi bilo, da bi povsod tako bilo, ker dokler se kmetovalec za javne zadeve ne briga, tako dolgo tudi ni svoboden državljan. Brez tega pa ne more nobena država obstati, in zaradi tega voli kmeta v javne zastope, da se uči, da se svoje naloge kot državljan zave in da si pridobi duh edinstva, kar je podlaga državi. „Duhovni agitator“ ima tedaj prav, ako prosto ljudstvo za to stvar spodbuja, in ono mu bode s časom gotovo bolj hvaležno, kakor Vam nedelavnim kričačem. Pod Vašim vodstvom bi kmetje obudaliti morali, ker se ne bi nič učili, kar njih bitju odgovarja, ter bi se morali sukati, kakor bi jim Vi žvižgali. Pod Vami bi vsak tragal samostalnosti zgubili, ker Vi ste najegoističnejši zarod, kateri je le kdaj na svetu bil. Vi duhovniku agitacijo očitajte, ne pozabite le na agitacijo, katero ste Vi po A. R. napravljali. Od drugih agitacij nočem govoriti. Ta mož se je vozil spremljan od svojih dveh velikih psov po vaseh, ter prosto ljudstvo za Vaše namene obdeloval ter narodno stranko na različni način sumničil, pri čemur je njegova marcijalična podoba in pretuje njegove zdravniške prakse mnogo pomagalo; in vendar Vam je ljudstvo prostovoljno hrbet obrnilo, ker je Vašo puhlost poznalo. Ne bojte se, da bi novi okrajni zastop prošil, da bi se šolska postava zavrгла; res da se bo trsil, da se ta zelo težavna postava zboljša, in da bo zvesto nad tem budil, da poleg te postave naš narodni razvoj ne bo škode trpel. Ravno tako novemu okrajnemu zastopu ne bo treba za Slovenijo prosjačiti; ker vsaka živahna ideja mora enkrat prodrati, in najvišja stopnja narodnega razvitka je ravno narodna uprava. Njo bodo Slovenci tako gotovo dobili, kako gotovo so, in jaz samo želim, da bi še Vi to doživeli, da se Vam v možganih o pojmu „narodni duh“ (Nationalgeist) zvedri. Sicer ima novi okrajni zastop glede petiej gotovo na Ljutomerskem občinskem uradu svarljiv izgled, kjer vendar Vaša stranka sama stoluje. Skoro vsak teden je ta odbor prošil za to in za ono; kak dobiček je občina od tega imela, je „Slov. Nar.“ že popisal. Polaganje računov se je, kakor znano, zatezalo. — Kar se cest tiče, so zdaj v obče povsod jako slabe, da se ne more po njih voziti; ali temu je jako neugodno jesensko in spomladno vreme krivo, in ceste ljutomerskega okraja so v tej zadevi še ene izmed boljših. — Ormuška okrajna cesta je mnogo slabejša, in vendar se pošta iz Ormuža vsak dan do mesta, na katerem se menja, pelje; samo Bog-oče in poštar ljutomerski ob enem noče, ako ravno se po veliko boljši cesti ljutomerskega okraja vozi, zapreči. Ali on ne stori tega zavolj slabe ceste, ampak da svoje stare poštarke kljuse in svoja razklopotana in srce trgajoče poštarstva kola varuje. Za res je že zadnji čas, da se ta pošta od ravnateljstva uravna; ker potniki so primorani si druge privatne vozove najeti, ker kola g. poštarja niso za nobeno rabo. Zdi se to raj, da morajo ceste zaradi tega slabe biti, da g. poštarja zakrivajo. — Na zadnje, gospoda ustavni kričači, še eno reč. Ako ne prestanete narodne stranke ščuvati in izazivati; ako nimate še na gostivničkih škandalih zadosti, ampak še razun teh druge imeti hočete, bode se Vam narodna stranka z drugim orožjem naproti postavila. — Ne kličite nas na mejdan!

Zgodovinski spomini.

Martolosi.

Spisal Davorin Trstenjak.

Še današnji dan vsak strpeče, če čuje besedo: martolos. Stariši otroke strašijo, če niso pridni: Čakaj, čakaj, bode prišel martolos po tebe! Kdo so bili martolosi? Valvazor (XII. str. 115) piše o njih: Martolosi so Turki in turški Vlahi (Škipetarje, Albanezi-Arnauti), kateri sem ter tje deželo obhajajo in iščejo, kje bi kaj dobili in ukradli. Posebno pa si prizadevajo male otroke odpeljati, nje v Turčiji prodati, kjer iz fantov postanejo Janičari (stražniki turškega cesarja), dekleta pa, ko odrastejo, pa si Turki denejo v svoj harem. Ti neusmiljeni martolosi večkrat pridejo na

Kranjsko in male otroke iz zibelke vkradejo. Ti tolovaji znajo več jezikov govoriti, se preoblečejo sedaj v kupca, sedaj v meniha, skrivajo se po gostih šumah in poznajo vse poti.

Leta 1562 za cesarja Ferdinanda I. je prišla velika truma martolosov v Lutomer (Luttenberg). V tistem času je po Slovenskem bilo vsakogaških nadlog. Leta 1560 velika lakota, posebno se ni nič vina pridelalo, tako da so krčmari smeli brez mavtnine in dače odkodgoder vino privažati in točiti. Zraven tega je bil hud pomor, posebno po dravskem polju, zato še sedaj najdemo toliko nasipanih gomil, pod katerimi so mrtve pokopali, in kamnatih križev na tih gomilah po dravskem polju.

Tudi luterško krivoverstvo se je razširjalo po Štajarskem, in nestrpljivi Luterani so branili skoz teden duhovnom mešuvati, v Gradcu še celo 15 let niso smeli procesije z presvetim rešnjim Telesom na Telovo obhajati. — Slovenci so zvesti ostali svoji stari sv. katoliški veri, le v Radgoni, pri sv. Lenartu v slovenskih Goricah in pa v gradu videnavskem so imeli svoje luterške tempeljne. Nekaj časa popreje so kobilice vse vinograde in žitna polja poškodile, k vsem tem nadlogam pa še pridejo Turki v deželo. Z mladletja leta 1562 jih je privrelo vse polno skoz Ogersko na Štajarsko, in na lotmerskem polju je bila huda vojska. Polanci so bežali v gorice in so se v klanjeh junaško branili, cesto, ki drži v Jeruzalem z železnimi vratami zadelali, zato se še sedaj kraju pravi železna vrata. Tudi žene so zgrabile za orožje in se moško branile v enem klanecu, kateri še danes ime ima: babji klanjec. Pravijo, da je ena srčna Slovenka s koso prerezala turškega vojvoda z žrebcem vred, na katerem je jahal. Pustili so ga na mestu z konjem vred ležati in nihče ga ni pokopal. Ljudstvo še danes temu kraju pravi mrzlo polje, kar so potle nemške kancelije prestavile v Tödtenhengst. Turški zgodovino-pisec Bedževi piše o tej vojski: Naš padišah (ime turškega cesarja) je premagal mesto Gradžoš (Gradec), za Bečem naj lepše mesto, prebivalce je naš meč požrl. Iz Lutobrda so martolosi odpeljali dosti jetnikov. V starejših pismih se Lutomer, Lotmerg veli; Luttenwerde, to je: l u t a b r d a — ostro, strmo bregovje, iz tega je ponemčeno: L u t e n b e r g, in iz Lutenberg — sopet popačeni Lotmerg. Po pravici bi toraj pisati morali: L u t o b r d o ali L u t b r e g, l u t o b e r š k i ali lutobreški, nikdar pa ne: lotmerški.

Sedmega junija 1562 je cesar Ferdinand I. z Turki na osem let mir sklenil.

Martolos je iz škipetarskega jezika armatolos, bojniki, in to iz latinskega armatus, orožen. Martolosi so tedaj večidel bili Škipetari — Albanci — Arnauti.

Politični ogled.

Njih Veličanstvo cesar je sklenol in sklep je v „Wien. Zeit.“ razglašen, vsled kterega se odpustajo vse kazni in globe in njih nasledki za vse dosedajne tiskovne zločine, pregrehe in prestope. Drugim političnim hudodelcem se ta milost ni podelila. V Pragi so že izpuščeni vredniki, ki so bili zaprti.

Novo ministerstvo še dozda ni razglasilo nobenega programa, pravi se, da se hoče najprej pogajati z vsemi strankami in potem še le spreminiti obstoječo ustavo. Zeleti bi bilo, da bi se pogodilo z vsemi strankami.

Grof Potocki je obiskal dr. Fischhofa, znaega pisatelja knjižice „Avstrija in poročstvo njenega obstaja“, ki je pisana celo federalistično, — in se je eno uro z njim pogovarjal. — Iz Prage se tudi piše, da pride grof Potocki prihodne dni v Prago in Brno, da bi se tudi tamo pogovoril z vodji vseh političnih strank.

Novo ministerstvo hoče novo skovano postaviti o d a v k u od zaslužka, katero je tudi gospodska zbornica z malimi premembami sprijela, in ktera je med ljudstvom toliko hrupa in nevolje napravila, nazaj vzeti. Če to res stori, se bo gotovo pri ljudstvo zlo prikupilo.

Paragraf 19 je pri najvišji sodnji res prav lepo bil ilustriran. Vrednik „Narod. Listy“ in njegov zagovornik sta se namreč pri neki tiskovni pravdi hotela posluževati českega jezika, to se vendar ni dopustilo pri najvišji sodnji.

Mestni zbor Karlovski je razpuščen zaradi njegove tožbe proti banu Rauch-u.